

מבוא לאמנות ישראלית : סוגיות נבחרות באמנות הישראלית
Introduction to Israeli Art Israeli Art The Formation of
שיעור ליבה : 2 ש"ס
0821.1620
סמסטר ב'
יום ה' 16:00-14:00

מרצה : ד"ר אורלי שבי oshevi@tauex.tau.ac.il
שעות קבלה : בתאום מראש

השיעור הינו מבוא לתולדות האמנות הישראלית במאה השנים האחרונות במדיום הציור, הפיסול והצילום. בנוסף להכרות עם זרמים, תערוכות ואמנים מרכזיים, יושם דגש מיוחד על מאפייניו וייחודו של תחום מחקר זה המעלה שאלות ותובנות הקשורות להיסטוריה והגאו-פוליטיקה של המקום הספציפי, לעיצוב והבניה אידיאולוגית של זהויות שונות, ולדיאלוג עם מרכזי אמנות ותרבות בעולם. במהלך הסמסטר נערוך סקירה כרונולוגית מסוף המאה ה-19 ועד שנות השבעים, שתצביע על התפתחותן של מגמות אמנותיות ושנויים המאפיינים את התגבשותה של האמנות המקומית. השיעורים האחרונים של הקורס יוקדשו למצב האמנות הישראלית העכשווית, תוך דיון בנושאי חתך מרכזיים שהתהוו במהלך שלושת העשורים האחרונים כגון הסיכסוך הישראלי פלסטיני, זיכרון השואה, פוליטיקה של זהויות, אקולוגיה וגלובליזציה.

This class is a survey on the formation of Israeli art in the last hundred years; with focus on painting, sculpture and photography created in Israel by Israeli artists. In addition to the introduction of major art movements, artists and central exhibitions, we will emphasize specific issues that characterize the relations between the Place and the Art within it: local history and geo-politics, constructions of ideology and identity, and influences from abroad. Therefore, we will follow closely the chronology of changes and developments in the local art field from the end of the 19th century until 1970s. Our last meetings will be dedicated to contemporary Israeli artists, while focusing on key trends and topics, which have been further elaborated in the last three decades such as: the Israeli-Palestinian conflict, Holocaust memory, identity politics, environment, and globalization.

דרישות הקורס וחובות התלמידים : בקיאות בטקסטים נבחרים ובחומר הנלמד בכיתה.
מטלת סוף הקורס : בחינה מסכמת מורכבת משאלות רב-ברירה על החומר שנלמד במהלך הסמסטר ועל מאמרי החובה.
מרכיבי הציון הסופי : 100% בחינה מסכמת.

רשימת נושאי השיעורים : (נתון לשנויים)

חלק I: הולדת האמנות הישראלית

1. מצב המחקר : בעיות מרכזיות במחקר של האמנות הישראלית : בין הלוקאלי לאוניברסלי ; הדיון על התחדשות תרבותית בתנועה הציונית. לקריאה :

חינסקי שרה, 1993, "שתיקת הדגים", ת'אור'יה וביקורת, מס' 4, עמ' 105-122 (*קריאת חובה)

2. בצלאל של בוריס שץ
לקריאה:
צלמונה יגאל, 2010, 100 שנות אמנות ישראלית, מוזיאון ישראל, ירושלים. פרקים 1-2, עמ' 13-47
3. מודרניזם עברי: שנות העשרים והשלושים
לקריאה:
מנור דליה, 2015, "עם הפנים לתפוצות: השיח היהודי באמנות ארץ ישראל בשנות השלושים של המאה ה-20", בתוך: שיף עופר (עורך), 2015, גלויות ישראליות: מולדת וגלות בשיתח הישראלי, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, באר שבע. עמ' 13-53 (*קריאת חובה)
- חלק II: עיצובו של שדה האמנות הישראלי: זרמים מרכזיים משנות ה-30-70
4. אופקים חדשים: מודרניזם ישראלי
לקריאה:
בלס גילה, 1980, אופקים חדשים, הוצאת פפרוס, תל אביב. פרק 1, עמ' 12-31
5. עבריות וכנעניות
לקריאה:
אוחנה דוד, 2008, לא כנענים, לא צלבניים: מקורות המיתולוגיה הישראלית, הוצאת מכון שלום הרטמן ואוניברסיטת בר-אילן, ירושלים ורמת גן. פרק שני: האוטופיה הנמרודית, עמ' 97-155
תמוז בנימין (עורך), לויטה דורית ועפרת גדעון, 1983, סיפורה של אמנות ישראל, הוצאת מסדה, תל אביב. פרק חמישי: שנות הארבעים – אמנות "כנענית", עמ' 129-149
6. ריאליזם חברתי
לקריאה:
בלס גילה, 1998, "הריאליזם החברתי במבחן הזמן" ו"האמנים ויצירותיהם", מתוך:
ריאליזם חברתי בשנות ה-50 אמנות פוליטית בשנות ה-90, מוזיאון חיפה החדש, חיפה. עמ' 7-32
7. מגמה של שינוי: שנות השישים וההשפעות מהחוץ:
לקריאה:
גדעון עפרת, 2010, "1967: הייתה אמנות? מודרניזם בצל אופוריה לאומית", מתוך:
היילברונר עודד ולוין מיכאל, איך אומרים Modernism בעברית?, שנקרסלינג, תל אביב. עמ' 217-234 (*קריאת חובה)
בנו כלב, 2008, +10: קבוצת עשר פלוס – מיתוס ומציאות, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
8. שנות השבעים – האמנות המושגית ודלות החומר:
בריטברג-סמל שרה, 1986, "כי קרוב אליך הדבר מאוד": דלות החומר כאיכות באמנות הישראלית, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב. עמ' 9-24

9. שנות השבעים - האמנות המושגית, פרויקטים ופעולות אמנותיות לקריאה:
גינתון אלן, 1998, "העיניים של המדינה": אמנות חזותית במדינה ללא גבולות, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב. עמ' 27-58

חלק III: סוגיות מרכזיות באמנות הישראלית העכשווית

10. אמנות והסיכסוך הישראלי פלסטיני:
לקריאה:
תמיר טלי, 1995, "צובה: הפשטה ועיוורון" בתוך: צובה: לארי אברמסון, גלריה הקיבוץ, תל אביב.
בן צבי טל, 2014, סברה: ייצוגי הנכבה באמנות העכשווית, הוצאת רסלינג, תל אביב. פרק 5, עמ' 167-214
11. השואה והאמנות הישראלית:
לקריאה:
רוזן רועי, 1996 "נראותה ואי-נראותה של הטראומה: על עקבות השואה ומקומה באמנות הישראלית", סטודיו 76, עמ' 44-59 (*קריאת חובה)
12. שאלות על זהות:
לקריאה:
פדיה חביבה, 2013, "שרטוט הזהות. אמנות מזרחית – כרוניקה ופרובלמטיקה", בתוך: עלון קציעה וקשת שולה (עורכת), 2013, שוברות קירות: אמנויות מזרחיות עכשוויות בישראל, אחותי – למען נשים בישראל הוצאה לאור, תל אביב, עמ' 61-108
13. המפנה ההיסטורי:
לקריאה:
חינסקי שרה, 1993, "שתיקת הדגים", ת'אור'ה וביקורת, מס' 4, עמ' 105-122 (*קריאת חובה)

ביבליוגרפיה נבחרת:

קריאת חובה:

- חינסקי שרה, 1993, "שתיקת הדגים", ת'אור'ה וביקורת, מס' 4, עמ' 105-122
- מנור דליה, 2015, "עם הפנים לתפוצות: השיח היהודי באמנות ארץ ישראל בשנות השלושים של המאה ה-20", בתוך: שיף עופר (עורך), 2015, גלויות ישראליות: מולדת וגלות בשיח הישראלי, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, באר שבע. עמ' 13-53
- גדעון עפרת, 2010, "1967: הייתה אמנות? מודרניזם בצל אופוריה לאומית", מתוך: היילברונר עודד ולוין מיכאל, איך אומרים Modernism בעברית?, שנקרסלינג, תל אביב. עמ' 217-234
- רוזן רועי, 1996 "נראותה ואי-נראותה של הטראומה: על עקבות השואה ומקומה באמנות הישראלית", סטודיו 76, עמ' 44-59.

ספרי מבוא :

צלמונה יגאל, 2010, 100 שנות אמנות ישראלית, מוזיאון ישראל, ירושלים.
תמוז בנימין (עורך), 1980, סיפורה של אמנות ישראל, הוצאת מסדה, תל אביב.

ספרות כללית וקטלוגים :

- אזולאי אריאלה, 1999, אימון לאמנות: ביקורת הכלכלה המוזיאולית, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.
- איכילוב דפנה, גואטה יהודית וגליה גור זאב, 2006, לימבוס. מקום. צילום, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.
- אריאלי-הורוביץ דנה, 2005, יוצרים בעומס יתר: רצח רבין, אמנות ופוליטיקה, בצלאל האקדמיה לאמנות ולעיצוב והוצאת מאגנס האוניברסיטה נעיברית, ירושלים.
- בלס גילה, 1980, אפקים חדשים, הוצאת פפירוס, תל אביב.
- , 1992, קבוצת העשרה 1951-1960, המוזיאון לאמנות ישראלית, רמת גן.
- בלס גילה וטננבאום אילנה (עורכות), 1998, ריאליזם חברתי בשנות ה-50 אמנות פוליטית בשנות ה-90, מוזיאון חיפה החדש, חיפה.
- בנו כלב, 2008, +10: קבוצת עשר פלוס – מיתוס ומציאות, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- בן צבי טל, 2014, סברה: ייצוגי הנכבה באמנות העכשווית, הוצאת רסלינג, תל אביב.
- בר אור גליה, 2010, חינו מחייבים אמנות: בניין תרבות כבניין חברה: מוזאוניס לאמנות בקיבוצים 1930-1960, מכון בן גוריון לחקר ישראל והציונות, אוניברסיטת בן גוריון, באר שבע.
- בראל יואב, 2004, בין פיקחון לתמימות, על האמנות הפלסטית בשנות ה-60 בתל אביב, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- ברוטין בתיה, 2015, הירושה: השואה ביצירותיהם של אמנים ישראלים בני הדור השני, הוצאת מאגנס ויד ושם, ירושלים.
- בריטברג-סמל שרה, 1986, "כי קרוב אליך הדבר מאוד": דלות החומר כאיכות באמנות הישראלית, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- גילעת יעל, 2019, דור המפנה: אמנות צעירה בשנות השמונים בישראל, הוצאת אוניברסיטת בן גוריון בנגב, באר שבע.
- גינתון אלן, 1998, "העיניים של המדינה": אמנות חזותית במדינה ללא גבולות, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.
- היילהרונר עודד ולוין מיכאל (עורכים), 2010, איך אומרים Modernism בעברית?, שנקר והוצאת רסלינג, תל אביב.

חייקין נעמה (עורכת), 2006, בין גבולות המקום לגבולות המרחב: שיח צילומי נוף הארץ, המוזיאון הפתוח לצילום, תל-חי.

חינסקי שרה, 2015, מלכות ענווי הארץ: הדקדוק החברתי של שדה האמנות הישראלית, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.

טננבאום אילנה, 2008, צ'ק פוסט שנות השמונים באמנות ישראל, מוזיאון חיפה לאמנות, חיפה.

טרכטנברג גרסיאלה, 2005, בין לאומיות לאמנות: כינון שדה האמנות בתקופת היישוב ובראשית שנות המדינה, הוצאת מאגנס האוניברסיטה העברית, ירושלים.

יפה אברהם ב., 1980, עשרים השנים הראשונות: ספרות ואמנות בתל אביב הקטנה 1909-1929, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.

לוי דליה, 2008, ובסוף נמות: אמנות צעירה בשנות התשעים בישראל, מוזיאון הרצליה לאמנות עכשווית, הרצליה.

מישורי אליק, 2013, סביב למדורה בסלון: שדה האמנות היהודי בישראל, 1948-1949, הוצאת מכון בן גוריון לחקר ישראל והציונות, אוניברסיטת בו גוריון בנגב, באר שבע.

-----, 2000, שורו הביטו וראו, איקונות וסמלים חזותיים ציוניים בתרבות הישראלית, הוצאת עם עובד, תל אביב.

מנדלסון אמיתי, 2008, זמן אמת: 60 שנות אמנות בישראל, העשור השישי: 1998-2008, מוזיאון ישראל, ירושלים.

מרקוס רות (עורכת), 2008, נשים יוצרות בישראל 1920-1970, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.

נזרי יגאל (עורך), 2004, חזות מזרחית: הווה הנע בסבך עברו הערבי, הוצאת בבל, תל אביב.

סלע רוני, 2000, צילום בפלסטין/ארץ ישראל בשנות השלושים והארבעים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.

עומר מרדכי (עורך), 2008, גופי-עצמי: אמנות ישראלית 1968-1978, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.

-----, 1998א, גבולות השפה: היבטים באמנות הישראלית של שנות השבעים, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.

-----, 1998ב, תיקון: היבטים באמנות הישראלית של שנות השיבעים, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.

עומר מרדכי, 2006, אמנות ישראלית בת-זמננו, הוצאת עם עובד, תל אביב.

-----, 1991, מאמרים על אמנות, בצלאל האקדמיה לאמנות ועיצוב, ירושלים.

עלון קציעה (עורכת), 2017, אופ-פוטו: הצד האחר של הצילום הישראלי, הוצאת גמא, תל אביב.

עלון קציעה ואחרות (עורכות), 2013, שוברות קירות: אמנויות מזרחיות בישראל, אחותי – למען נשים בישראל, תל אביב.

עפרת גדעון (עורך), 2009, עמוס קינן: אמנות עברית, בית אבי חי, ירושלים.

עפרת גדעון, 2011, השיבה אל השטעטל, היהדות כדימוי באמנות הישראלית, הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים.

עפרת גדעון וגליה בר אור, 2008, העשור הראשון: הגמוניה וריבוי, משכן לאמנות, עין חרוד.

-----, 2005, ביקורי אמנות: פרקים על אמנים ישראלים, ההוצאה לאור של ההסתדרות הציונית, ירושלים.

פינקלשטיין חיים, 1985, ציורי ארץ ישראל: שנות העשרים עד סוף שנות הארבעים, אוניברסיטת בן גוריון בנגב, באר שבע.

פישר יונה ומנור פרידמן תמר, 2008, לידת העכשיו, שנות השישים באמנות ישראל, מוזיאון אשדוד לאמנות, אשדוד

צלמונה יגאל ותמר מנור-פרידמן, 1998, קדמה: המזרח באמנות ישראל, מוזיאון ישראל, ירושלים.

צלמונה יגאל, 2006, בוריס שץ כהן האמנות: חזונו ויצירתו של אבי האמנות הישראלית, מוזיאון ישראל, ירושלים.

-----, 1990, ימי מגדל דוד: מלחמת התרבות הראשונה בישראל, מוזיאון מדגל דוד, ירושלים.

רז גיא, 2003, צלמי הארץ: מראשית ימי הצילום ועד היום, מפה- מיפוי הוצאה לאור והוצאת הקיבוץ המאוחד, תל אביב.

שפירא שרית, 1992, מסלולי נדודים: הגירה, מסעות ומעברים באמנות הישראלית, מוזיאון ישראל, ירושלים.

שפס מארק (עורך), 1982, שנות העשרים באמנות ישראל, מוזיאון תל אביב לאמנות, תל אביב.

Manor Dalia, 2005, Art in Zion: The Genesis of Modern National Art in Jewish Palestine, London; Routledge.

Schmidt Gilya Gerda, 2003, The Art and Artists of the Fifth Zionist Congress 1901, Syracuse, NY; Syracuse University Press.